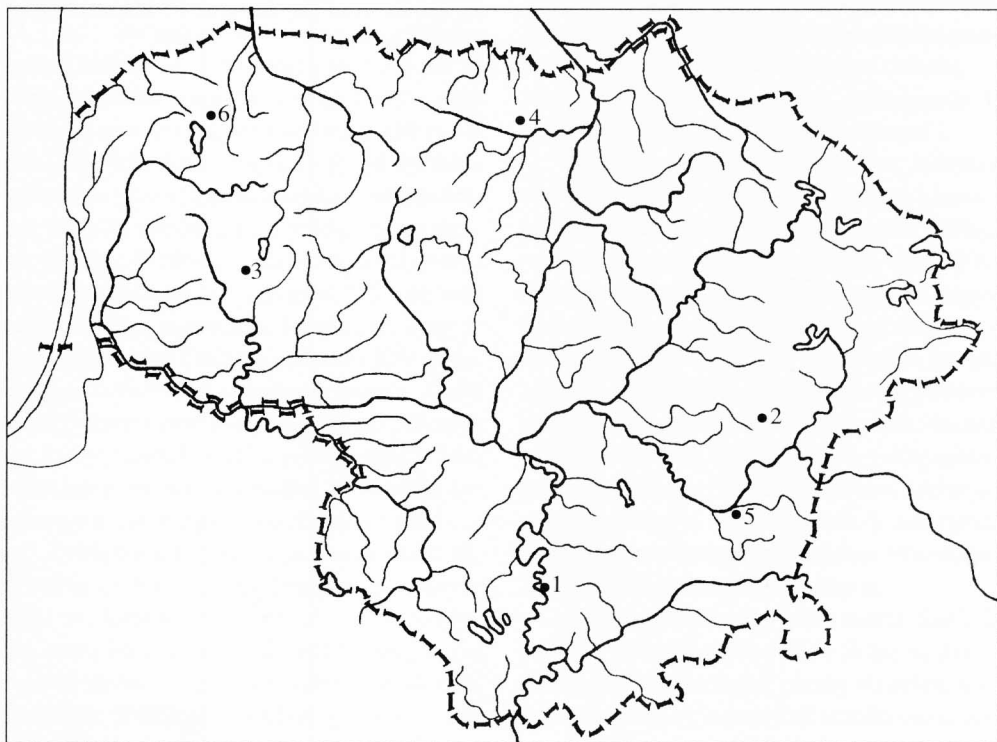

VIII. BAŽNYČIOS

61 pav. Bažnyčios:

Fig. 61. Churches:

1 – Alytus, 2 – Dubingiai (žr. VI), 3 – Laukuva, 4 – Linkuva, 5 – Vilnius, 6 – Žemaičių Kalvarija.

ALYTAUS SENKAPIS

Zenonas BAUBONIS, Vida KLIAUGAITĖ

2003 m. Alytaus I mieste, šalia Šv. Liudviko bažnyčios, Ramybės g., buvo vykdomi žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai bei žvalgymai, kurių tikslas – nustatyti, ar rekonstruoti ketinamoje Ramybės g. atkarpoje yra išlikę buvusių kapų.

Pirmoji medinė bažnyčia dabartinės Šv. Liudviko bažnyčios vietoje pastatyta 1624 m. XVII–XIX a. bažnyčia buvo keletą kartų sugriauta ir vėl atstatyta. Dabartinį vaizdą klasicistinė bažnyčia įgavo po 1930 m. rekonstrukcijos (B. Kviklys. *Lietuvos bažnyčios. Kaišiadorių vyskupija*, t. 6, Chicago, 1985, p. 105–110).

Šv. Liudviko bažnyčia stovi ant aukštos kalvos. Šventorius aptvertas akmenų mūro tvora, užima 47–58x41 m plotą. Į P kalvos galą, vos per 1–2 m nuo stataus kalvos šlaito, įsirėžusi dabartinė Ramybės gatvė. Miestiečiai pasakojo, kad maždaug prieš 25 m. kasinėjant gruntą buvo aptikta gausybė žmonių kaulų, kurie buvo surinkti ir užkasti kalvos V šlaite.

2003 m. žvalgomųjų tyrinėjimų metu buvo ištirtas 81 m² plotas bei mechanizuotų darbų metu išžvalgytas 105 m² plotas kalvos nuolydyje.

Perkasa 1. Ji 1x5 m dydžio. Iškasta į Š nuo Ramybės g. Perkasa iki galo neištirta, kadangi užsakovai pakoregavo gatvės rekonstrukcijos projektą ir anksčiau numatyto šlaito planiravimo buvo atsisakyta. Iš karto po velėna atsidengė tamsiai pilkos maišytos žemės sluoksnis su pavieniais kaulais, puodų šukė-

mis. Iki 80 cm gylio šis sluoksnis nesikeitė, kapai nepasiekti. Sluoksnyje aptiktas geležinis peilis su išlikusiais medinių kriaunų fragmentais, neaiškios paskirties geležinis kaltinis dirbinys, 3 viny ir 33 žistos keramikos fragmentai – įvairių puodų šukės, tarp jų 1 dangtelio ir 1 lėkštės fragmentas.

Perkasa 2. Ji 3x5m dydžio, iškasta gatvės ruože. Po kelio danga, 30–34 cm gylyje, pasiektas žemės, jame – perkasimas (požeminės komunikacijos). Kapų ar jų liekanų neaptikta.

Perkasa 3. Šalia perkastos 2, 3x5 m dydžio. Po kelio danga, žemyje, aptiktos pilkos maišytos žemės dėmės su dviejų suardytų kapų liekanomis. 0,35–0,45 m gylyje išsiskyrė 3 kapų duobės su daugiau ar mažiau apardytais skeletais.

Kapas 21 (apardytas tiesiant požemines komunikacijas). Kapo duobė ovalo formos, 0,81 m pločio, orientuota Š–P kryptimi (15°–195°). Išlikusio skeleto ilgis *in situ* – 0,8 m. Mirusysis palaidotas galva į P, ant nugaros, kairė ranka sulenкта ant juosmens, dešinės padėtis neaiški. Galva pakreipta į dešinę. Įkapių neaptikta.

Kapas 22 (apardytas kasant duobę kitam kapui). Kapo duobė netaisyklingos ovalo formos, 0,64–0,89 m pločio, orientuota ŠV–PR kryptimi (302°–122°). Išlikusios skeleto dalies ilgis *in situ* – 1,31 m. Mirusysis palaidotas galva į PR, ant nugaros, ištiestomis kojomis. Rankos sudėtos ant dubens. Įkapių neaptikta.

Kapas 23 (suardytas). Kapo duobė – ne-

taisyklingo stačiakampio užapvalintais kampais formos, 0,8–0,94x2 m skersmens, orientuota ŠV–PR kryptimi (302°–122°). Kaulai išsibarstę netvarkingai – palei duobės š kraštą rasti vaiko ilgųjų kaulų fragmentai, P pusėje kaukolės skliauto fragmentai, suaugusio žmogaus ilgieji kaulai, dubens kaulas. Pagal antropologinio tyrimo rezultatus, tai trijų asmenų – vyro ir dviejų vaikų skeletų liekanos. Įkapių neaptikta.

Perkasa 4. Šalia perkastos 3, 3x8 m dydžio. Po kelio danga, 0,4–0,55 m gylyje, užfiksuoti kapų kontūrai.

Kapas 19. Kapo duobė ovalo formos, 1x0,4 m skersmens, orientuota ŠV–PR kryptimi (306°–126°). Skeleto likučiai – ilgieji kaulai ir sutrupėjusi kaukolė išsibarstę 0,64 m ilgio atkarpoje. Kūdikis palaidotas galva į PR, ištiestomis kojomis (?). Krūtinės srityje aptikti 2 stikliniai karoliukai (rožančiaus?). Palei dešinįjį vaiko palaikų šoną rasta medinio karsto fragmentų.

Kapas 20 (apardytas tiesiant požemines komunikacijas). Kapo duobė netaisyklingo stačiakampio užapvalintais kampais formos, 0,54 m pločio. Kapas orientuotas ŠV–PR kryptimi (316°–136°). Išlikusios skeleto dalies ilgis *in situ* – 0,5 m. Vaikas palaidotas galva į PR, ant nugaros, dešinė ranka sulenkta ant juosmens, kairės padėtis neaiški. Įkapių neaptikta.

Kapas 24 (apardytas tiesiant požemines komunikacijas). Kapo duobė ovalo formos, jungiasi su kapo 25 duobe, orientuotas ŠV–PR kryptimi (325°–145°). Likusios skeleto dalies ilgis *in situ* – 0,7 m. Vaikas palaidotas galva į PR, ant nugaros, rankos sudėtos ant dubens. Įkapių kape neaptikta.

Kapas 25. Kapo duobė netaisyklingo stačiakampio užapvalintais kampais formos, 0,68–0,76 m pločio. Kapas orientuotas ŠV–PR kryptimi (310°–130°). Skeleto ilgis *in situ* – 1,74 m. Vyras palaidotas galva į PR, ant nugaros, ištiestomis kojomis, rankos sudėtos ant juosmens, galva pakreipta į dešinę. Įkapių neaptikta.

Kapas 26 aptiktas po kapu 25. Kapo duobė netaisyklingo stačiakampio užapvalintais kampais formos, 0,68–0,76x2,2 m dydžio, orientuota ŠV–PR kryptimi (310°–130°). Skeleto ilgis *in situ* – 1,63 m. Mirusioji palaidota galva į PR, ant nugaros, ištiestomis kojomis, rankos sukryžiuotos ant dubens. Įkapių neaptikta.

Perkasoje taip pat aptiktos ankstesnės šventoriaus tvoros liekanos – nedidelių lauko riedulių, rištų kalkių skiediniu, fragmentas. Atkasta tvoros dalis yra 2,6 m ilgio, 0,6 m pločio ir iki 40 cm aukščio, ji kerta perkastos R kraštą ŠR–PV kryptimi.

Visi šurfai iškasti į P nuo Ramybės gatvės, kalvos pakraštyje.

Šurfas 1 2x3 m dydžio, jame aptikti du kapų lygiai: maišytos pilkos žemės sluoksnyje rasti 2 kapai (6 ir 7 1–1,4 m gylyje), o giliau įžemyje – dar 2 (8 ir 9 1,5–1,6 m gylyje).

Kapas 6 orientuotas ŠV–PR kryptimi (340°–160°). Kapo duobės kontūras neišskirtas. Griaučių ilgis 1,74 m. Mirusioji guldyta galva į PR, aukštie lininka, ištiestomis kojomis, rankos sudėtos ant juosmens, galva pakreipta į dešinę. Abiejuose mirusiosios šonuose aptikta sutrūnijusio karsto liekanų bei 3 kaltinės viny. Karsto plotis – 45 cm. Įkapių neaptikta.

Kapas 7 orientuotas ŠV–PR kryptimi (338°–158°). Kapo duobės kontūras neišskirtas. Atidengtos skeleto dalies ilgis – 1,6 m. Mirusysis guldytas galva į PR, aukštie lininkas, ištiestomis kojomis, rankos sukryžiuotos ant dubens. Abiejuose mirusiojo šonuose aptikta sutrūnijusio karsto liekanų ir 1 kaltinė viny. Karsto plotis – 60 cm. Įkapių neaptikta.

Kapas 8 orientuotas Š–P kryptimi (0°–180°). Kapo duobė – ovalo formos, 1,7x0,5–

0,6 m dydžio. Griaučių ilgis – 1,56 m. Mirusysis guldytas galva į P, ant nugaros, ištiestomis kojomis, dešinė ranka padėta ant dubens, kairioji – ant krūtinės, galva pakreipta į dešinę. Mirusiojo kojūgalyje rastas geležinis kars-to apkaustas. Įkapių neaptikta.

Kapas 9 orientuotas Š–P kryptimi (0°–180°). Kapo duobė – ovalo formos, 1,2x0,4–0,45 m dydžio. Griaučių ilgis – 1,05 m. Kape palaidotas vaikas paguldytas galva į P, ant nugaros, ištiestomis kojomis, rankos sudėtos ant dubens, galva pakreipta į kairę. Įkapių neaptikta.

Šurfe 1, maišytame pilkame sluoksnyje, rasta viena moneta – Zigmanto III Vazos šilingas (1617–1618 m.) bei geležinė keturkampė sagtis (grandis?).

Šurfas 2 2,5x3 m dydžio. Kapai fiksuoti 1,15–1,45 m gylyje.

Kapas 1 orientuotas Š–P kryptimi (352°–172°). Kapo duobė – netaisyklingo stačiakampio užapvalintais galais formos, 0,7x1,22 m dydžio. Griaučiai labai sunykę, jų ilgis 0,82 m. Vaikas palaidotas galva į P, paguldytas ant nugaros, ištiestomis kojomis. Įkapių neaptikta.

Kapai 2 ir 3 orientuoti Š–P kryptimi (358°–178°). Kapo duobė bendra, netaisyklingo stačiakampio užapvalintais galais formos, 0,94x1,23 m dydžio. Griaučiai labai sunykę, jų ilgis *in situ*: kapo 2 – 0,9 m, kapo 3 – 0,86 m (trūksta skeleto blaudikaulių). Vaikai palaidoti galvomis į P, paguldyti ant nugaros, ištiestomis kojomis. Kapo 2 rankų padėtis neaiški. Kapo 3 dešinė ranka – palei šoną, kairė palenкта ant dubens, kaukolė nežymiai pakreipta į dešinę. Įkapių kapuose neaptikta.

Kapas 4 orientuotas Š–P kryptimi (342°–162°). Išlikusi tik kapo dalis, viršutinė skeleto dalis nuslinkusi šlaitu žemyn. 20–30 cm žemiau, šlaite, prakasus velėną surinkta kele-

tas nugaros slankstelių. Kapo duobė ovalo formos, jos plotis – 0,5 m, ilgis neaiškus. Išlikusio griaučių fragmento ilgis – 1,27 m. Mirusioji paguldyta galva į P, ant nugaros, ištiestomis kojomis. Palei kojas aptikta sutrūnijusio karsto liekanų. Karsto plotis – 44 cm. Įkapių neaptikta.

Kapas 5 aptiktas po kapu 1, orientuotas Š–P kryptimi (344°–164°). Kapo duobė – netaisyklingo stačiakampio užapvalintais galais formos, jos plotis 0,6–0,62 m, ilgis apie 1,95 m. Griaučių ilgis *in situ* – 1,82 m. Mirusysis paguldytas galva į P, ant nugaros, ištiestomis kojomis. Dešinė ranka padėta ant dubens, kairė – palei šoną, galva nežymiai pakreipta į kairę. Surinkta 13 kaltinių vinių su prilipusio medžio liekanomis, pagal kurių padėtį karstas galėjęs būti apie 50 cm pločio. Įkapių neaptikta.

Šurfas 3 4x2 m dydžio. 0,4–0,8 m gylyje aptikti 5 kapai.

Kapas 10 orientuotas Š–P kryptimi (352°–172°). Kapo duobė neišsiskyrė. Negausūs griaučių fragmentai aptikti rusvai pilkame maišytos žemės sluoksnyje, jų liekanų ilgis *in situ* – iki 0,87 m. Mirusioji paguldyta galva į P, ant nugaros, dešinė ranka padėta ant dubens, kairės padėtis neaiški. Įkapių neaptikta.

Kapai 11, 12 ir 13 yra greta vienas kito, orientuoti Š–P kryptimi (355°–175°). Kapo duobė kasta bendra arba jos susisiečia, bendras visos duobės dydis 1,15x1,1 m. Griaučių liekanų ilgis *in situ*: kape 11 – 0,97 m, 12 – 0,98 m ir 13 – 0,56 m. Vaikai palaidoti galvomis į P, ant nugaros, ištiestomis kojomis. Kapuose 11 ir 12 mirusiųjų rankos sudėtos ant dubens. Kape 13 palaidoto vaiko rankų padėtis neaiški. Visų kaukolės sutrupėjusios. Visi 3 vaikai buvo palaidoti karstuose – prie griaučių aptikta sutrūnijusio medžio liekanų. Įkapių neaptikta.

Kapas 14 aptiktas išpreparavus kapą 10, orientuotas Š–P kryptimi (347°–167°). Kapo duobė ryškiai neišsiskyrė. Griaučių ilgis *in situ* – 0,86 m. Vaikas palaidotas galva į P, ant nugaros, ištiestomis kojomis, dešinė ranka sulenkta ant krūtinės, kairė – ant juosmens. Kaukolė sutrupėjusi. Įkapių neaptikta.

Šurfas 4 2x2 m dydžio. Jame iki 1,15–1,2 m gylyje rasti supiltiniai sluoksniai, po jais – įžemis. Šurfą R–V kryptimi kerta dujotiekio trasa. Kapų neaptikta.

Iš viso tyrimų metu aptikti 26 kapai. Juose nerasta įkapių, leidžiančių jas datuoti. Atsitiktinai rasta moneta dar neįrodo, kad toje vietoje mirusieji palaidoti XVII a. pradžioje, jie galėjo būti palaidoti XVII arba XVIII a. 2003 m. Ramybės g. pradėti tyrimai bus tęsiami.

ALYTUS ANCIENT CEMETERY

In the Alytus town, Ramybės street, during the archaeological explorations and exploring investigations, the total area of 81 m² was investigated and the area of 105 m², the former churchyard of the St. Louis church, was explored. 26 graves with 12 adult and 14 children burials were unearthed. The dead were buried with heads pointing to southeast and with feet to the church. The most dead were buried in wooden coffins. In grave 8 a coffin binding was found, in grave 19 two rosary (?) glass beads. An iron knife, an iron buckle and a shilling of Sigismund Vaza (1617–1618) were found incidentally. In the ancient cemetery burials took place in 17th or 18th centuries A.D.

ŽEMAIČIŲ KALVARIJOS ANTRASIS KAPINYNAS

Bronius DAKANIS

Plungės r. savivaldybė ir UAB „Plungės Jonis“ 2003 m. organizavo archeologinius tyrimus prie Žemaičių Kalvarijos mokyklos, kurių metu aptiktas antrasis Žemaičių Kalvarijos kapinynas.

UAB „Plungės Jonis“, vykdydamas su projektuotus Žemaičių Kalvarijos miestelio tako nuo centro stadiono link remonto darbus ir nustumdamas paviršinę žemės sluoksnį prie mokyklos įrengiamai mašinų stovėjimo aikštelei, aptiko žmogaus palaikus – kaukolės kaulus. UAB darbus nutraukė ir apie tai pranešė KVAD Telšių teritoriniam padaliniiui. Įvertinus radimvietę nuspręsta, kad būtina atlikti žvalgomuosius archeologinius tyrimus, nes čia turėtų būti ir daugiau kapų, o juos užpylus, kapų nykimas žymiai paspartėtų.

Tyrimai vykdyti 2,5 m į PV nuo mokyklos pagrindinių durų laiptų. Toje vietoje ištir-

tas 52 m² plotas su 12 mirusiųjų sveikų ir suardytų kapų liekanomis. Mirusieji laidoti ant nugaros, galva į PR (tik vaikas kape 5 – į R), rankomis, sudėtomis juosmens-krūtinės srityje (tik vaiko kape ir kape 8 – ištiestomis palei šonus), mediniuose karstuose, sukaltuose vinimis. Kape 2 mirusiojo kojų kaulai kelių srityje buvo lyg deformuoti, kojos ištiesintos per drabužį jas vinimis prikalant prie karsto dugno. Tiriant surasta per 80 įvairių dirbinių ar jų fragmentų, datuojamų XVII–XVIII a. Dauguma dirbinių – įkapės: įtveriamasis vienašmenis peilis, žalvarinė apskrita segė, balto smiltainio suploto rutulio formos karolis, apvara (rožinis) iš gintarinių ir kaulinių (?) karoliukų su medalionu, žalvarinis kryželis, dvi sagos, Švedijos karaliaus Ferdinando 1723 m. sidabrinė moneta erė, įvairios kalvio darbo